

(dat is zoo iets als „principele houding“) tegenover de wereld. Niet alleen in de beide referaten zou dit gebleken zijn, maar ook in het debat, waaraan deel namen dr W. A. Visser 't Hooft, dr H. Kraemer, prof. J. Courvolier. Voor K. Barth is de christelijke boodschap de boodschap van Gods menselijkheid (!). Men zou die boodschap onrecht doen, als men ze uitwerkte in een gesloten theologisch systeem. En Pater Maydiou sprak over het Woord Gods, dat altijd door middel van menselijke woorden tot ons komt. In verband daarmee sprak de pater de woorden uit: de kerk is vóór alles mysterie. Bij deze woorden stond Karl Barth van zijn zitplaats op, om Pater Maydiou de hand te reiken.

Dat kan wat worden met die spontane handdrukken. Want wat is geen mysterie? K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Uit den schat van het verleden

VII. slot.

Het verval der a.r. partij is volgens Fabius begonnen in 1894. In 1891 trad op het kabinet Tienhoven-Tak van Poortvliet, waarvan Mr Van Tienhoven de formateur was, maar Mr Tak van Poortvliet de dominerende figuur.

Een van de belangrijkste dingen, die dit kabinet te doen kreeg, was de zaak van het kiesrecht. Vrijwel algemeen was de wensch, dat het kiesrecht zoo ver mogelijk zou worden uitgebreid (algemeen kiesrecht kende men in die dagen nog niet), dat het kiesrecht aan zooveel mogelijk ingezetenen zou worden toegekend. Het wetsvoorstel, op het kiesrecht betrekking hebbende, ging in dezen zeer ver. Door Dr Kuiper werd het met ingenomenheid begroet. Hij wilde sturen in „christelijk-democratische“ richting, en daarom was hij voorstander van een zoo uitgebreid mogelijk kiesrecht. Wel was hij niet in alle opzichten bevredigd door het wetsvoorstel. Zoo ware het z.i. wenscheijker geweest indien de kiesverenigingen officieele erkenning hadden gevonden. Maar Dr Kuiper betoonde zich niettemin een krachtig voorstander en hij beveelt telkens in De Standaard het wetsontwerp aan. Al wie tegenstander is wordt conservatief genoemd. Die is geen voorstander van ruimen invloed des volks, die wil aan de „kleine luyden“ geen plaats gunnen in het staatkundig bestel, die wil alleen aan de hoogere kringen invloed toekennen. „Tegen het conservatisme van alle gading“ is Kuipers leuze.

Lang niet alle antirevolutionairen stonden aan Kuipers zijde. Onder de kamerleden waren er verscheidene die zijn standpunt niet konden deelen. Zij zagen in het voorgestelde ontwerp voortschrijding van de beginselen der revolutie: volksovereenkomst. Zoo sprak De Savornin Lohman in de Eerste Kamer als volgt:

Ik ben bang, dat dit kiesrecht de beginselen waartegen ik een groot deel van mijn leven gestreden heb, nog dieper ingang zal doen vinden bij het Nederlandsche volk. Ik ben bang, dat, wanneer dit kiesrecht eenmaal verleend is, het de vele verwachtingen die het opwekt, niet zal bevredigen, en dat tengevolge daarvan telkens weder, of op uitbreiding van het kiesrecht, of op andere groepeerings van kiezers zal worden aangedrongen, door allen die in de minderheid zijn gebleven. (P. A. Diepenhorst, Onze strijd in de Staten-Generaal, II, blz. 172).

Het is niet doenlijk de parlementaire historie van deze gansche periode te beschrijven. Aangestipte worden slechts, dat in den loop der beraadslagingen een kamerontbinding plaats vond, en dat er een strijd ontstond in de a.r. gelederen tusschen Takkianen en Anti-Takkianen, dat hier het criterium lag waarnaar bepaald werd of men opnieuw in aanmerking kon komen voor het kamerlidmaatschap.

Een bittere en pijnlijke worsteling ontbrandde. De scheuring in de a.r. partij ging zich voltrekken.

Prof. Diepenhorst merkt op, dat in deze zaak onderscheidene fouten zijn gemaakt. Hij acht het bedenkelijk

„om den tegenstand tegen de kieswet Tak zonder meer als uiting van verderfelijke conservatisme voor te stellen (gelijk Dr Kuiper had gedaan, B. J.); aan den ernst der waarlijk niet denkbeeldige grondwettelijke bezwaren wordt zoo allerminst recht gedaan. In de Nieuwe Rotterdamse Courant van 22 April 1894 ontwikkelde prof. Fabius die bezwaren tegen de kieswet Tak in haar laatste definitieve lezing in een kort scherpzinnig betoog“.

welk betoog dan door Diepenhorst wordt opgenomen. (Diepenhorst, a.w. blz. 209 vv).

Op dit jaar 1894 is meer dan eens teruggegrepen. Fabius schrijft in zijn maandblad Studien en Schetsen 7de serie, blz. 125 v aldus:

DE FOUT VAN 1894.

De fout, van antirevolutionaire zijde in 1894 begaan, zou volgens De Standaard van 3 Mei 11. (1915, B. J.) hierin liggen:

„dat men gemeend had op den wederzijdschen steun der Democraten aan de overzij te kunnen rekenen, en dat het bij de stembus vlak omgekeerd uitkwam“.

Zou dit waarlijk de eenige, de eigenlijke feil der dagen zijn? Of schuilt de voorname fout dieper?

Zou deze niet veel eerder zijn, dat men zoo warm partij koos voor een op gansch verkeerden grondslag verdeeld, uit grondwettig en technisch oogpunt zeer bedenkelijk, later zelfs van geavanceerd-vrijzinnigen kant

losgelaten wetsontwerp? dat men de scharen opvoerde tot wilden hartstocht; dat niets was te bespeuren van het hoogere beleid, hetwelk noodig was om zich tegen het ontwerp-Tak te keeren, zonder den schijn op zich te laden van principieel het bestaande kiesrecht in bescherming te nemen?

Tegen het conservatisme van alle gading was toen de leus.

Maar daaraan herkent men niet den antirevolutionair. Die kreet is zuiver radicaal.

De antirevolutionair is, o ja! tegen het conservatisme van alle gading, maar niet minder tegen het radicalisme van alle gading.

Ook de conservatief-liberalen hadden zich verbeugd in het ministerie Van Tienhoven, dat in 1891 het Kabinet Mackay verving. Maar bitter voelden zij zich welhaast door de kieswet van Mr Tak van Poortvliet geflopt.

Zoo ontstond een breuk in de vrijzinnige gelederen, die de antirevolutionairen als het ware opriep om, tusschen de slaags geraakte afdeelingen der vrijzinnigheid heen, aan te rukken op het regeringskasteel; de leiding van de oppositie tegen het radicalisme in handen te nemen en deze te sturen in antirevolutionaire bedding. Maar in steen van dit hoogere beleid vond men slechts een als dollen-mannen meeloopen achter de geavanceerde vrijzinnigheid.

Zelfs dringt de vraag zich op, of de toen begane fout niet nog nawerkt in dezen zin, dat althans na 1894 in de antirevolutionaire partij weinig van wezenlijke leiding valt te zien, en daarentegen meer, onder den naam van organisatie, zeker persoonlijk regiment van machts oefening, door allerlei kunstmiddelen gesteund. In de 12e serie, no. 8, vinden we het volgende:

O, het meegaan — zelfs in dollen opgewondenheid — met de kieswet-Tak in 1894 heeft zich zoo schrikkelijk gewroken.

Daarna en daardoor was de antirevolutionaire partij in hare levenskern geknakt.

Reeds toen heeft men kunnen zien wat de ondergrond van het gezinshoofdenkiesrecht is: geavanceerde vrijzinnigheid, met bedriegelijken schijn.

Immers waren het niet het minst de voorstanders van dat gezinshoofdenkiesrecht, die zich voor Minister Tak het vuur uit de sloffen liepen; heeft de fata morgana van het gezinshoofdenkiesrecht deze beteekenis gehad, dat het de geesten riep stoorde voor algemeen stemrecht, waaraan in de Eerste Kamer ook Dr Kuiper — zelfs zonder één woord van tegenspraak — zijne stem heeft gegeven.

Groot van Prinsterer noemde het in 1871 misdrijf, de

antirevolutionaire Kamerleden te herkiezen, wyl zij niet genoeg zelfstandigheid van beginsel hadden getoond.

Toch was het door dezen bedreven kwaad nog maar het tiende, het honderdste deel van wat in het laatste tiental jaren van de antirevolutionaire Kamerleden werd aanschouwd.

Reeds in het zich verklaren voor algemeen stemrecht, nadat men in onbezonnenheid of euvelmoed doorbroken had den wal, daartegen door antirevolutionaire staatsleden in hunne werken opgeworpen.

Toch is daarbij nog te voegen het achter vrijzinnigheid of sociaal-democratie meeloopen voor verzekeringsdwang, staatspensioen, openbare armenzorg, wettelijke werkweek van 45 uur.

Wie dit alles overziet, kan moeilijk nog hopen, dat het antirevolutionaire Kamer-personeel, hetwelk daaraan medeplichtig is, zich weder in frissche zelfstandigheid zal kunnen opbuigen.

Genoemde vraagstukken hangen toch dermate samen met alle opvattingen aangaande Staat en maatschappij, dat wie, na bij die vraagstukken in verkeerd spoor te zijn gegaan, zich ten aanzien van een ander vraagstuk in antirevolutionairen koers zou bewegen, gevaar liep, zich aanstonds voor de voeten te zien geworpen, dat dit weinig strookte met zijne houding van vroeger en elders.

Kracht is slechts te wachten van wie zich geheel kunnen losmaken van de antirevolutionaire verwording in de laatstverloopen kwarteeuw.

We zullen het hierbij laten. Duidelijk is wel dat Fabius het verval van de a.r. partij zelf beginnen in 1894. En zoolang hij geleefd heeft, heeft hij geen wederopleving gezien. Nog tegen het einde van zijn leven schreef hij een opstel in „Anti-Revolutionaire Staatskunde“, getiteld: „Groen van Prinsterer nooit gevolgd“. En bij het reeds vermelde jubileum der Vrije Universiteit liet hij niet na ook op deze dingen te wijzen.

Daar zijn dingen, die de huidige generatie niet eens meer kent als eens voorwerp van felle bestrijding van a.r. zijde. Zoo algemeen stemrecht, verzekeringsdwang. Die dingen zijn we al heel gewoon en vanzelfsprekend gaan vinden. De ontwikkeling heeft intusschen niet stilgestaan. Er is in dit spoor verder gegaan. En de afglijding wordt niet gezien.

Mogen veler oogen open gaan. Wie weet, het oordeel mocht nog eens worden afgewend.

Apeldoorn.

B. JONGELING.

DE CRISIS VAN HET GEZAG

in het bedrijfsleven (XXV)

Thans naderen wij tot de Naamlooze Vennootschap, volgens ons de moeilijkste en meest ingewikkelde figuur, volgens de voorstanders van de medezeggenschap voor den arbeider in loondienst, de eenvoudigste figuur, althans wat betreft de vraag bij wien de zeggenschap berust.

Tot nu toe bespraken wij vormen van vennootschap, die allen geen rechtspersoon waren in den zin der wet. De Naamlooze Vennootschap is dit wel. Naamloos is deze vennootschap geheeten, omdat zij niet den naam van een of meer der vennoten draagt, doch haar benaming ontleent alleen aan het voorwerp harer handelsonderneming.

Bij zulk een N.V. treden, wanneer tot oprichting wordt overgegaan, een aantal personen met elkander in verbinding en stichten de naamlooze vennootschap. De vennoten in deze Naamlooze Vennootschap heeten a a n d e e l h o u d e r s. Het op deze wijze gemeenschappelijk bijeengebrachte bedrag wordt het g e s t o r t e k a p i t a a l genoemd. Dit kapitaal is dan weer verdeeld in acties of aandelen. Ook één persoon kan bezitter zijn van alle aandelen der N.V. In tegenstelling tot de vennootschap onder firma en tot de C.V. strekt zich hier de wettelijke aansprakelijkheid niet uit over het geheele vermogen der aandeelhouders, doch blijft beperkt tot het nominale bedrag van het aandeel, dat zij in het maatschappelijk kapitaal van de N.V. hebben. Wanneer slechts een deel van het aandelenkapitaal is volgestort, dan blijft toch ook de verplichting bestaan tot volstorting ter dekking van de verplichtingen der N.V.

De N.V. is rechtspersoon, zooals wij zeiden. Er moet dus ook komen een bestuur om die N.V. te leiden. Uiteraard kunnen al deze honderden en vaak duizenden aandeelhouders in zulk een N.V. deze taak niet volbrengen en ook al zijn zij terecht vennoten geheeten, ook volgens de Wet, de dagelijkse leiding der zaken wordt door hen niet uitgeoefend, doch door een of meerdere bestuurders, veelal aangeduid met den naam van directie. De N.V. wordt dus beheerd door daartoe, door de vennoten aangestelde bestuurders, welke bestuurders niet onherroepelijk aangesteld mogen worden volgens de Wet. De vennoten of aandeelhouders hebben dus hun macht en bevoegdheid gedelegeerd aan deze bestuurders. Reeds uit het feit, dat de wet voorschrijft, dat de bestuurders één maal per jaar aan de aandeelhouders rapport moeten uitbrengen over de gemaakte winsten of geleden verliezen, blijkt duidelijk hun aan de aandeelhouders ondergeschikte positie. De hoogste macht in de N.V. berust dan ook bij de a l g e m e e n e v e r g a d e r i n g v a n a a n d e e l h o u d e r s. In de acte van oprichting kunnen de aandeelhouders zich beperkingen

stellen ten aanzien van de werking en uitoefening van deze macht. Bij de oprichting der N.V. doen de inbrengers van het kapitaal dit zelf en de later optredende nieuwe aandeelhouders zijn dan ook bij hun toetreden mede aan de bepalingen van de acte van vennootschap, die notarieel moet worden verleden, gebonden. De acte van oprichting behoeft de Koninklijke bewilliging, welke wordt verleend wanneer deze acte niet strijdt met de goede zeden en geen bepalingen bevat, die tegen de wetten des lands ingaan.

Zooals wij reeds zeiden kunnen vennoten of aandeelhouders in de Statuten der N.V. hun eigen bevoegdheden inperken. Zoo kan b.v. bepaald worden, dat de benoeming van een directielid geschiedt uit een bindende voordracht van commissarissen of directie en commissarissen. Men stelt deze laatste bepaling hier te lande wel in de Statuten om daardoor te grooten invloed van niet-Nederlandsche aandeelhouders in de vennootschappen af te snijden. Wij voor ons zijn van zulk een vergaande zelf-beperking van de aandeelhouders geen voorstanders. Met name ook, omdat de venoot of aandeelhouder als rentmeester over den eigendom Gods, dus ook over dat deel van dien eigendom, dat in de N.V. werd ingedragen, zich er terdege en ten allen tijde van bewust moet blijven, dat hij wel bevoegdheden kan en mag delegeren aan anderen, maar dan toch altijd zóó, dat de laatste bevoegdheid en verantwoordelijkheid bij hem, den aandeelhouder of venoot, samen met zijn eventuele mede-vennoten of aandeelhouders, moet blijven berusten.

Voor het toezicht op het beleid van de directie of bestuurders benoemen aandeelhouders commissarissen. In hoeverre deze commissarissen zich met het beleid van de directie mogen inlaten, alsook de gevallen waarin eventueel hun mede-beslissing bij bepaalde transacties voor de directie vereischt is, wordt nader bepaald in de Statuten. Soms wordt tot intensiever uitoefening van de taak der Commissarissen één hunner aangewezen als g e d e l e g e e r d commissaris. Deze Raad van Commissarissen is dus aan te merken als een door de Algemeene Vergadering van Aandeelhouders gewilde en ingestelde tusschenschakel tusschen aandeelhouders en directie.

Met opzet zijn wij wat uitvoeriger geweest in het trekken van de organisatorische lijnen bij de N.V. Hoe groot ook de macht en invloed moge zijn van het bestuur of de directie, in wier handen de dagelijkse leiding van de onderneming door aandeelhouders is gelegd, toch geldt van deze directie, dat het „knechten“ zijn, die tegenover hun „heeren“ rekening en verantwoording verschuldigd zijn.

Dit ondergeschikt karakter blijkt nog meer, wanneer wij er op letten, dat in vele gevallen bij be-